

Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen Zuidstraat 12 te Poortvliet, gemeente Tholen (Z)

K.A. Hebinck

ARC-Rapporten 2010-273

Geldermalsen
2011
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek
door middel van boringen Zuidstraat 12 te Poortvliet, gemeente Tholen
(Z)

ARC-Rapporten 2010-273
ARC-Projectcode 2010/613

Tekst
K.A. Hebinck
Afbeeldingen
K.A. Hebinck
Redactie
K. Otten

Beheer en plaats van documentatie
Archaeological Research & Consultancy

definitieve versie

Autorisatie — C.G. Koopstra

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

Beheer en plaats van documentatie
ARC bv

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2011

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Inhoud

1 Inleiding	5
2 Resultaten bureau-onderzoek	8
3 Resultaten inventariserend veldonderzoek	12
4 Samenvatting en conclusie	14
5 Aanbeveling	15
Bijlagen	25

Projectgegevens

Projectnaam	Poortvliet, Zuidstraat 12
Projectcode	2010/613
CIS-code	44.222
Soort onderzoek	Bureau-onderzoek en verkennend booronderzoek
Projectleider	Drs. K.A. Hebinck
Contact	0345-620106, k.hebinck@arcbv.nl
Opdrachtgever	Timek bouwmanagement, dhr. P. Timmermans
Contact	0166-606810, bouwen@timek.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Tholen, dhr. P. Quist
Contact	0166-668235
Toetsing	Mw. drs. I.M. van der Weide, SCEZ
Contact	0118-670613, im.vander.weide@scez.nl
Beheer en plaats van vondsten	Zeeuws Archeologisch Depot, Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland
Contact	Postbus 49, 4330 AA Middelburg
Beheerder	dhr. H. Hendriks 0118-670618, h.hendriks@scez.nl
Beheer en plaats van documentatie	Zeeuws Archeologisch Archief, Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland
Contact	Postbus 49, 4330 AA Middelburg
Beheerder	dhr. J.J.B. Kuipers 0118-670879, jjb.kuipers@scez.nl
Beheer en plaats van digitale documentatie	e-depot (www.edna.nl)

Locatiegegevens

Toponiem	Zuidstraat 12
Plaats	Poortvliet
Gemeente	Tholen
Provincie	Zeeland
Kadastrale gegevens	Sectie G, perceelnr. 114, 1583
Kaartblad	49A
RD-coördinaten	N: 68.811/395.746 O: 68.862/395.700 Z: 68.821/395.660 W: 68.778/395.700
Oppervlakte	3875 m ²

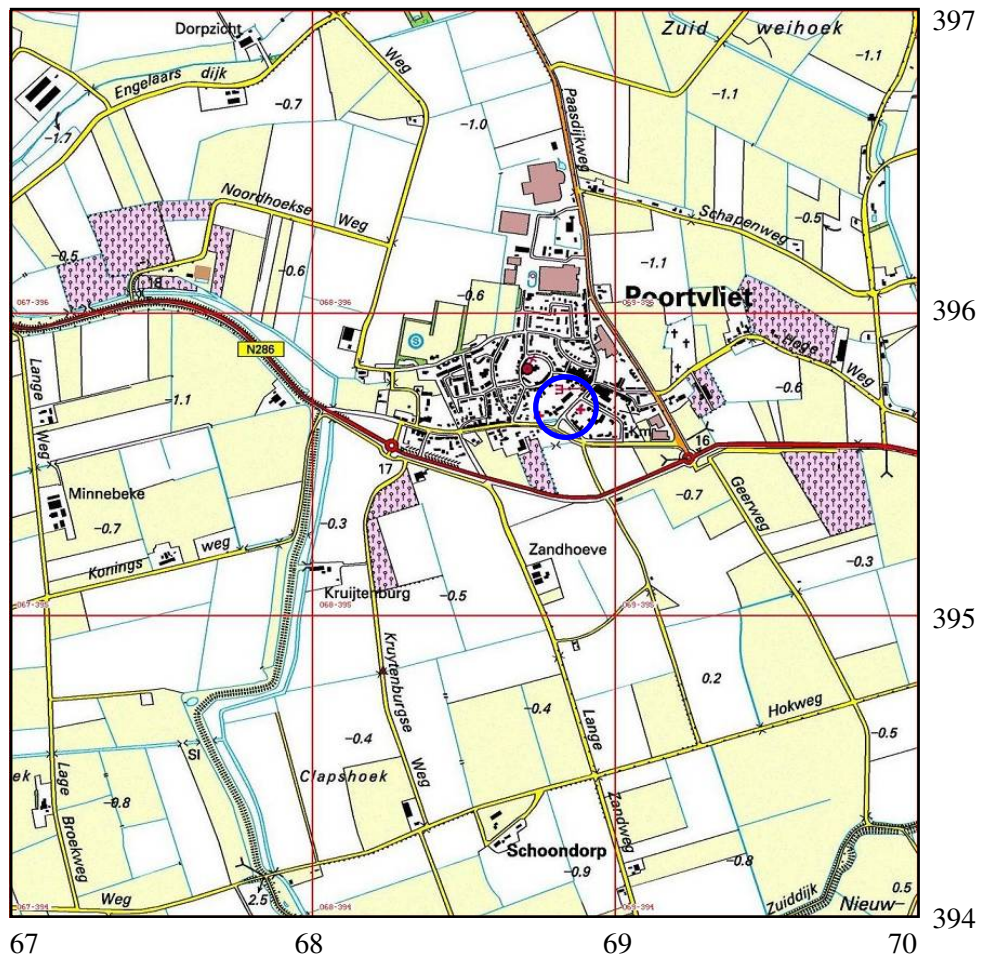

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Naaldwijk op Formatie van Nieuwkoop.
Geomorfologie	Bebouwing; welvingen van getijafzettingen of getijoeverwal.
Bodem	Bebouwing; kalkrijke poldervaaggronden, grondwatertrap VI.
Historische situatie	De onderzoekslocatie ligt binnen de oude dorpskern van Poortvliet. Op de locatie staat een boerderij (rijksmonument). De boerderij wordt al in 1784 vermeld.
Archeologische verwachting	Hoge trefkans op archeologische resten uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd door de ligging binnen de oude dorpskern van Poortvliet.
AMK-monumentnummer	13.388; Dorpskern Poortvliet, hoge waarde
Archis-waarnemingsnummers	n.v.t.
Archis-vondstmeldingsnummers	n.v.t.
ZAA-vondstmeldingsnummers	n.v.t.

Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie (omcirkeld) en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Timek bouwmanagement heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd voor Zuidstraat 12 te Poortvliet. Aanleiding tot dit onderzoek vormt de voorgenomen herontwikkeling van de locatie. Bij deze werkzaamheden worden mogelijk archeologische waarden bedreigd. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg¹ dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden. De bureau- en booronderzoeken zijn uitgevoerd door drs. K.A. Hebinck op respectievelijk 1 en 9 december 2010. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.2).²

1.2 Ligging en beschrijving van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt binnen de oude dorpskern van Poortvliet. De locatie wordt in het zuidoosten begrensd door de Zuidstraat en in het noordwesten door de tuinen van de woningen aan de Markt. De ligging van het onderzoeksgebied is weergegeven in afbeelding 1. In het zuidelijke deel van het terrein staat een monumentale boerderij (Zuidstraat 12). De bijbehorende schuur stond in het noordoostelijke deel van het onderzoeksterrein. Deze schuur is echter al gesloopt. Het overige deel van de onderzoekslocatie is in gebruik als grasland/tuin. De oppervlakte van het terrein bedraagt 3875 m² en ligt op een hoogte van 0,3 m –NAP tot 1,0 m +NAP.

1.3 Overzicht van de geplande werkzaamheden

De geplande werkzaamheden bestaan uit de nieuwbouw van een viertal woningen ter plaatse van de voormalige schuur. Achter deze woningen zullen garages worden gerealiseerd. De ligging van de geplande woningen en garages is weergegeven in afbeelding 2. De woningen zullen worden gefundeerd middels een paalfundering tot een diepte van ca. 15 m en funderingsbalken tot een diepte van 1 m –mv. Ook voor de garages zal de bodem tot een diepte van 1 m –mv worden verstoord.

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

1.4 Doel van het onderzoek

1.4.1 Bureau-onderzoek

Doel van het bureau-onderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verkregen informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld. Hierin wordt beschreven of er archeologische resten aanwezig (kunnen) zijn in het plangebied, wat de potentiële aard en omvang hiervan is en of de voorgenomen werkzaamheden in het plangebied een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

1.4.2 Inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend onderzoek. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.5 Werkwijze

1.5.1 Bureau-onderzoek

Voor het bureau-onderzoek wordt bronnenmateriaal uit diverse disciplines geraadpleegd en geïntegreerd tot een archeologisch verwachtingsmodel. Op basis van geologische, geomorfologische en bodemkundige informatie wordt een beeld geschetst van de landschappelijke ontwikkeling van de omgeving van de onderzoekslocatie. Deze landschappelijke ontwikkeling geeft inzicht in de potentiële bewoonbaarheid van de locatie. Voor de beschrijving van de archeologische waarden wordt gebruikgemaakt van Archis2 (de online archeologische database van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)), de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) en de Archeologische Monumenten Kaart (AMK), en, indien van toepassing, van informatie over eerder gedaan onderzoek en archeologische waarnemingen. Naast deze informatie wordt, als deze voorhanden zijn, ook gebruikgemaakt van provinciale en gemeentelijke beleids- en verwachtingskaarten. Voor onderhavig onderzoek is gebruikgemaakt van de archeologische waarden- en beleidskaart van de provincie Zeeland³. De historische ontwikkeling wordt beschreven aan de hand van historisch-topografisch kaartmateriaal en historische bronnen. Hierbij wordt ook ingegaan op eventuele (sub)recente verstoringen die de archeologische verwachting beïnvloeden.

³<http://provincie.zeeland.nl/cultuur/chs>

1.5.2 Inventariserend veldonderzoek

Het IVO is uitgevoerd als een verkennend booronderzoek. De boringen zijn, rekening houdend met de aanwezige bebouwing, verspreid over de locatie geplaatst. De positie van de boringen is ingemeten met behulp van GPS en de maaiveldhoogte is bepaald met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). Er zijn zeven boringen geplaatst tot een diepte van minimaal 150 cm –mv. Voor het boren is gebruikgemaakt van een edelmanboor met een diameter van 7 cm en een guts met een diameter van 3 cm. De bodemopbouw is beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (Bosch 2005). Het opgeboorde materiaal is in het veld doorzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. Door de aard van het landgebruik (begroeid) is er geen oppervlaktekartering uitgevoerd.

2 Resultaten bureau-onderzoek

2.1 Bekende aardwetenschappelijke waarden

Poortvliet ligt op het Zeeuwse eiland Tholen, dat deel uitmaakt van het zuidwestelijke zeeleigebied. De ontwikkeling van dit gebied hangt sterk samen met de holocene zeespiegelstijging. Tijdens de laatste fase van het Weichselien (115.000 – 10.000 jaar geleden) lag de zeespiegel ongeveer 120 m lager dan nu. In deze laatste fase van dit glaciaal was er, onder periglaciale omstandigheden, sprake van een poolwoestijn, waar de vegetatie vrijwel was verdwenen. Hierdoor kon op grote schaal verstuiving optreden en werd op grote schaal dekzand afgezet (Berendsen 2004). Dit dekzand behoort tot de Formatie van Boxtel (De Mulder et al. 2003). Dit pleistocene oppervlak helt op Tholen grofweg af in westelijke richting. Rondom Poortvliet liggen de intacte delen hiervan op een diepte van ongeveer 8 tot 10 m –NAP (Berendsen 2005). De top van het dekzand is ter plaatse van de onderzoekslocatie in het Holoceen waarschijnlijk geërodeerd.

In het Holoceen steeg de zeespiegel door het smelten van de ijskappen. Tot 7000 BP⁴ verliep deze stijging zeer snel. Vanaf het Atlanticum (8.000 jaar geleden) werd onder invloed van een stijgende zeespiegel en de daarmee gepaard gaande stijgende grondwaterspiegel op het dekzand een pakket veen (Basisveen, Formatie van Nieuwkoop) gevormd. Tijdens de snelle zeespiegelstijging in het Boreaal en Atlanticum trok de kustlijn zich in oostelijke richting terug, om tussen 5000 en 7000 jaar geleden ongeveer de huidige positie te bereiken. Hierdoor kwam het gebied onder invloed te staan van mariene processen, waardoor grote delen van het pleistocene oppervlak zijn geërodeerd (Bazen 1987). In het Zeeuwse getijdengebied vormde zich tussen 5000 en 4500 jaar geleden een groot waddengebied met talloze getijdengeulen. Doordat de kustlijn zich vanwege de afnemende zeespiegelstijging kon stabiliseren, ontwikkelde zich een rij strandwallen ter hoogte van de huidige kustlijn, waardoor het waddengebied langzaam werd afgesloten. Rond 4000 jaar geleden waren de strandwallen volledig gesloten en trad verzoeting van het waddengebied op, waardoor veenvorming kon optreden. De Zeeuwse delta veranderde langzaam in een aaneengesloten veengebied met hoogveenkussen (De Mulder et al. 2003, Berendsen 2004).

Aan de uitgebreide veengroei in Zuidwest-Nederland kwam in de Romeinse Tijd een einde en raakte het veen bewoond. Door natuurlijke drainage door de Schelde en ontginning trad aanzienlijke bodemdaling op, waardoor de zee omstreeks 300 n. Chr. weer het land binnen kon dringen. Grote delen van het veen werden weggeslagen en er ontstond opnieuw een waddengebied met een uitgebreid getijdengeulensysteem. De afzettingen uit dit waddengebied worden gerekend tot het Laagpakket van Walcheren, Formatie van Naaldwijk (De Mulder et al. 2003). In deze periode raakte Zeeland grotendeels ontvolkt. De bewoning beperkte zich tot de hogere delen van het landschap waar het veen niet was weggeslagen. Ook waren de hoger opgeslibde kreekruggen belangrijke vestigingsplaatsen.

⁴BP: before present, jaren voor heden waarbij 1950 als referentiejaar wordt genomen.

De kernen van de huidige Zeeuwse eilanden worden gevormd door de locaties waar het veen niet (helemaal) is verdwenen. Deze restanten van het oorspronkelijke veengebied werden doorsneden met kreeken en op het veen werd een kleidek afgezet. Door differentiële klink kwamen deze kreekafzettingen hoger te liggen dan het omringende landschap. Tijdens de Late Middeleeuwen vond op grote schaal moertering plaats. Hierbij werd het veen onder het kleidek afgegraven voor zoutwinning; het kleidek werd vervolgens weer terug gezet. Het hoogteverschil tussen de kreekruigen en de omringende vlakten werd hiermee nog sterker geaccentueerd. Vanaf de 8e eeuw n. Chr. werden er op oeverwallen van deze kreeken nederzettingen gesticht. Rond 1200 zijn de delen van Zeeland die tot dan toe niet aan erosie ten prooi waren gevallen en die worden aangeduid als Oudland, bedijkt en afgesloten van verdere mariene invloed. Poortvliet ligt in een van de vijf kernen Oudland die het eiland Tholen vormen (Bazen 1987). De delen van Zeeland waar het veen na de Romeinse Tijd is verdwenen en die na 1200 werden bedijkt, worden Nieuwland genoemd (Berendsen 2005, Barends et al. 2005).

Op de geomorfologische kaart (afb. 3) is de onderzoekslocatie niet gekarteerd door de ligging binnen de dorpkern van Poortvliet. Op basis van de geomorfologische kenmerken in de omgeving kan worden verwacht dat de locatie op de grens ligt van welvingen van getijafzettingen (3L20) en een getijoeverwal (3K34). Het gaat om de oeverwal en een getijkreek ten noorden van Poortvliet. De loop van deze geul is op de hoogtekkaart (afb. 4) herkenbaar als een lager gelegen gebied. Verder bestaat de omgeving vooral uit een vlakte van getijafzettingen (2M35). Ook op de bodemkaart (afb. 5) is de onderzoekslocatie niet gekarteerd. Binnen de opgevulde getijkreek zijn in de omgeving vooral kalkrijke poldervaaggronden in (lichte) zavel (Mn15A en Mn 56A) aanwezig. Op de vlakte van getijafzettingen ten zuiden van de locatie zijn ook vlakvaaggronden (Sn13A) te vinden. Polder- en vlakvaaggronden zijn kenmerkend voor voor jonge gronden, waarin nog weinig differentiatie in de bodem is opgetreden (De Bakker & Schelling 1989).

2.2 Bekende archeologische waarden

De archeologische trefkans van de onderzoekslocatie wordt in de eerste plaats bepaald door de geomorfologie. De kreekinversieruggen vormen hoge elementen in het landschap. Vanaf de 8e eeuw zijn deze kreekruigen bewoond geraakt. Daarom heeft de locatie een hoge trefkans op archeologische resten uit de periode Middeleeuwen – Nieuwe Tijd (zie afb. 6). De lager gelegen welvingen in getijdeafzettingen zijn door moertering veelal volledig verstoord en later geëgaliseerd. Lokaal kunnen echter nog restanten van het oorspronkelijke veenpakket voorkomen. Indien de top van dit veen nog intact is, kunnen hier resten uit de Late IJzertijd en/of Romeinse Tijd worden aangetroffen. In het kleidek op de veenrestanten kunnen ook losse vondsten uit de periode Middeleeuwen – Nieuwe Tijd worden aangetroffen.

Daarnaast ligt de onderzoekslocatie in de oude dorpskern van Poortvliet, die is aangemerkt als archeologisch monument van hoge waarde (monumentnr. 13.388). Binnen de oude dorpskern worden archeologische resten verwacht vanaf de Late

Middeleeuwen. De kerk van Poortvliet wordt mogelijk al in 1220 n. Chr. vermeld. Ook zijn er in en rondom de dorpskern verschillende archeologische waarnemingen bekend uit deze periode (zie afb. 6). Zo is er op ca. 300 m ten westen van de locatie bij een booronderzoek (onderzoeksnr. 11507) in een ophogingspakket naast materiaal uit de 20e eeuw ook aardewerk uit de Late Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd aangetroffen (waarnemingsnr. 406.695). Op ca. 400 m ten westen van de locatie liggen de restanten van een afgegraven vliedberg uit de Late Middeleeuwen (waarnemingsnr. 20.660 en 36.907). Ten oosten van de onderzoekslocatie, op ca. 1 km, zijn de mogelijke restanten van kasteel van Poortvliet aangetroffen (waarnemingsnr. 20.663). Dit kasteel is gebouwd rond 1200 n. Chr. en is waarschijnlijk afgebroken in de 18e eeuw.

Rondom Poortvliet zijn verschillende archeologische booronderzoeken uitgevoerd (onderzoekmeldingen 7.034, 9.121, 12.327 en 17.061). Bij geen van deze booronderzoeken zijn archeologische indicatoren aangetroffen, waardoor vervolgonderzoek niet noodzakelijk werd geacht. Bij archeologisch onderzoek voor de N286 (onderzoekmeldingen 36.650, 39.716 en 39.908), ca 1 km ten oosten van de onderzoekslocatie, zijn archeologische resten aangetroffen (vondstmelding 415.357). In Archis2 staat echter niet vermeld om wat voor resten het hier gaat. In het Zeeuws Archeologisch Archief is geen aanvullende archeologische informatie bekend uit de omgeving van de onderzoekslocatie⁵.

2.3 Historische situatie en bouwhistorische waarden

De onderzoekslocatie ligt in de oude dorpskern van Poortvliet. Poortvliet kent al een lange geschiedenis die waarschijnlijk teruggaat tot de 12e eeuw. De oudste vermelding van Poortvliet dateert uit 1204 n. Chr. toen het kasteel van Poortvliet werd gebouwd (Van der Aa 1839–1851). De exacte locatie van het kasteel is niet bekend, maar mogelijk heeft het ten oosten van Poortvliet gelegen, tussen het dorp en Oud Kerkhof. De geul ten westen van Poortvliet was in eerste instantie bevaarbaar, waardoor Poortvliet een haven had. Mogelijk heeft de Graaf van Holland Poortvliet ook stadsrechten verleend. Op de kaart van Hattinga uit 1753 (afb. 7) is Poortvliet te zien als klein dorp. De huidige Zuidstraat is hierop ook te zien en vormt de zuidgrens van het dorp. Op de kadastrale kaart uit begin 19e eeuw (afb. 8) is er in deze situatie nog geen verandering gekomen. Op de onderzoekslocatie is de huidige boerderij op nummer 12 al aanwezig. Dit betreft een boerderij met een wit gevelfd woonhuis met een rood pannendak (aangemerkt als rijksmonumentnr. 35380). De jaartalankers op de gevel vermelden als bouwjaar 1784 n. Chr.⁶. Op de kadastrale kaart is ook een schuur weergegeven ter plaatse van de geplande nieuwbouw. Ook deze schuur betreft een voormalig rijksmonument (rijksmonumentnr. 35381), dat inmiddels is gesloopt. Op de topografische kaart uit 1926 (afb. 9) is te zien dat er in deze situatie geen verandering is gekomen. Als gevolg van de Tweede Wereldoorlog en de watersnoodramp van 1953 zijn veel huizen in Poortvliet verwoest, waardoor het dorp opvallende open ruimtes tussen

⁵ persoonlijke communicatie dhr. Jongepier

⁶ www.kich.nl

de oude bebouwing kent. De oude schuur ter plaatse van de geplande bebouwing is onlangs gesloopt.

2.4 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Op basis van de bij het bureau-onderzoek verkregen informatie kan een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied worden opgesteld. De onderzoekslocatie ligt binnen de bebouwing van Poortvliet op een getij-oeverwal en welvingen van getijafzettingen. Door de ligging op de getij-oeverwal heeft de onderzoekslocatie een hoge trefkans op archeologische resten vanaf de Vroege Middeleeuwen. Indien er onder deze getijafzettingen nog veen aanwezig is en de top van dit veen nog intact is, kunnen hierop resten uit de Late IJzertijd en/of Romeinse Tijd worden aangetroffen. Daarnaast ligt de locatie binnen de oude dorpskern van Poortvliet die is aangemerkt als archeologisch monument van hoge waarde. Binnen de oude dorpskern van Poortvliet worden archeologische resten verwacht vanaf de Late Middeleeuwen. Van deze oude bebouwing kunnen nog muurresten aanwezig zijn. Ook restanten van bewoning zoals water- en beerputten kunnen op de locatie verwacht worden. De resten zullen vooral bestaan uit anorganische resten zoals aardewerk, stenen artefacten en metaal. Daarnaast kunnen in de nattere delen ook organische resten zoals hout en bot bewaard gebleven zijn. De kans op aanwezigheid van archeologische resten is afhankelijk van de intactheid van het bodemprofiel. Mogelijk zijn bij recente verstoringen de eventueel aanwezige archeologische resten (deels) verstoord.

3 Resultaten inventariserend veldonderzoek

3.1 Booronderzoek

Bij het verkennend booronderzoek zijn op de onderzoekslocatie in totaal zeven boringen gezet met een diepte van 3 tot 5 m –mv. Boringen 4 en 5 moesten op een diepte van respectievelijk 170 en 50 cm –mv worden gestaakt op puin. De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 11. De resultaten van het onderzoek zijn weergegeven in bijlage 1.

De bodem op de onderzoekslocatie bestaat uit een geroerde bovenlaag van 55 cm in boring 2, in het centrale deel van de onderzoekslocatie, tot 180 cm in boring 3 in het noordelijke deel van de locatie. Dit geroerde pakket bestaat uit zwak zandige tot uiterst siltige klei. In dit geroerde pakket is binnen het gehele onderzoeksterrein puin aangetroffen. Boring 4 en 5 moesten op een diepte van respectievelijk 170 en 50 cm –mv worden gestaakt op puin. Onder de geroerde bovenlaag is, met uitzondering van boring 1, in het centrale en zuidelijk een pakket sterk tot uiterst siltige klei aanwezig. De basis is veelal humeus en bevat veel schelpen en verslagen veen. Dit pakket gaat op een diepte van 180 (boring 6) tot 235 cm –mv (boring 2) scherp over in een 15 tot 75 cm dikke laag zwak tot sterk kleiig veen. In boring 1 ligt de geroerde bovenlaag direct op deze veenlaag. Via een humeuze laag sterk siltige klei gaat de veenlaag op een diepte van 260 (boring 1) tot 350 cm –mv (boring 2) over in een licht (blauw)grijs gelaagd pakket sterk siltige klei tot uiterst siltig zand. In het noordwestelijke deel van de onderzoekslocatie is in boring 3 onder de diepe vergraving van 180 cm –mv een dik pakket sterk humeuze, sterk tot uiterst siltige klei aangetroffen tot een diepte van 4 m –mv.

Uit de hierboven beschreven bodembouw blijkt dat de bodem op de onderzoekslocatie deels is verstoord. In alle boringen is in dit pakket puin (vooral baksteen) aangetroffen. In boring 1 is op een diepte van 55 cm –mv ook plastic gevonden waaruit blijkt dat het hier in ieder geval deels een recente verstoring betreft. Onderin de verstoring in het noordwestelijke deel van de locatie is in boring 3 recent witbakkend industrieel porselein gevonden. In dit deel van de locatie betreft het dus geheel een recente verstoring. In het centrale en oostelijke deel van de locatie is op basis van de boringen niet vast te stellen of het een recente verstoring betreft. De kleilaag die in het centrale en zuidelijke deel van de onderzoekslocatie onder het geroerde pakket zijn aangetroffen, zijn getijafzettingen die behoren tot het laagpakket van Walcheren. Uit de scherpe grens met de onderliggende veenlaag en het verslagen veen en de schelpresten die onderin de kleilaag zijn waargenomen, blijkt dat deze getijafzettingen erosief zijn afgezet op het onderliggende veen. De dunne veenlaag betreft een restant van het Hollandveen. De top van het veen is geërodeerd. Een veraarde top van het veen is binnen de onderzoekslocatie dan ook niet (meer) aanwezig. Vanaf een diepte van 260 tot 350 cm –mv onder het veen zijn in het centrale en zuidelijke deel van de onderzoekslocatie de getijafzettingen van het Laagpakket van Wormer aanwezig. In het noordwestelijke deel van de locatie zijn deze afzettingen niet meer aanwezig. De humeuze kleilaag die hier is aangetroffen onder de geroerde bovenlaag, behoort ook tot het Laagpakket van

Walcheren. Hier zijn de onderliggende afzettingen tot een diepte van minimaal 4 m –mv geërodeerd. Hieruit blijkt dat de onderzoekslocatie waarschijnlijk aan de rand van een getijkreek ligt.

4 Samenvatting en conclusie

De onderzoekslocatie ligt binnen de bebouwing van Poortvliet op een getij-oeverwal en welvingen van getijafzettingen. Door de ligging op de getij-oeverwal heeft de onderzoekslocatie een hoge trefkans op archeologische resten vanaf de Vroege Middeleeuwen. Mogelijk is er onder deze getijafzettingen nog Hollandveen aanwezig. Indien de top van dit veen nog intact is, kunnen hierop resten uit de Late IJzertijd en/of Romeinse Tijd worden aangetroffen. Daarnaast ligt de locatie binnen de oude dorpskern van Poortvliet die is aangemerkt als archeologisch monument van hoge waarde. Binnen de oude dorpskern van Poortvliet worden archeologische resten verwacht vanaf de Late Middeleeuwen. In de omgeving van de onderzoekslocatie zijn archeologische waarnemingen bekend vanaf de Late Middeleeuwen. Op de onderzoekslocatie staat een oude boerderij uit 1784 n. Chr.

Uit het booronderzoek is gebleken dat de onderzoekslocatie aan de rand van een kreekrug ligt. Deze afzettingen zijn echter deels recent verstoord. In het noordelijke deel van het terrein is de bodem recent diep verstoord. In het centrale en zuidelijke deel van het terrein bestaat het geroerde pakket deels uit een ophoging. Hier kon op basis van de boringen de diepte van recente verstoring niet exact bepaald worden en kunnen er nog archeologische resten aanwezig zijn die samenhangen met de ontstaansgeschiedenis van Poortvliet. Onder het geroerde pakket zijn nog getijafzettingen van het Laagpakket van Walcheren aanwezig met daaronder nog een restant Hollandveen. De top van dit veen is geërodeerd, waardoor er op dit niveau geen archeologische indicatoren zijn te verwachten. Het Hollandveen ligt op het Laagpakket van Wormer. Uit het verkennend booronderzoek kan geconcludeerd worden dat er in het centrale en zuidelijke deel van de onderzoekslocatie nog archeologische waarden aanwezig zijn vanaf een diepte van 120 cm –mv (0,9 tot 1,1 m +NAP).

5 Aanbeveling

Uit het bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek blijkt dat op er de onderzoekslocatie mogelijk nog archeologische waarden aanwezig zijn. Hierdoor wordt archeologisch vervolgonderzoek op de onderzoekslocatie noodzakelijk geacht. Dit vervolgonderzoek kan beperkt worden tot dat deel van de locatie dat daadwerkelijk verstoord gaat worden bij de voorgenomen werkzaamheden. Geadviseerd wordt om dit vervolgonderzoek uit te voeren in de vorm van een proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Voor dit proefsleuvenonderzoek is een Programma van Eisen (PvE) noodzakelijk dat voor aanvang van de werkzaamheden moet worden goedgekeurd door het bevoegd gezag, de gemeente Tholen. Het is aan het bevoegd gezag om te bepalen of dit vervolgonderzoek daadwerkelijk dient plaats te vinden. Ook bepalen zij de aard en omvang van het vervolgonderzoek.

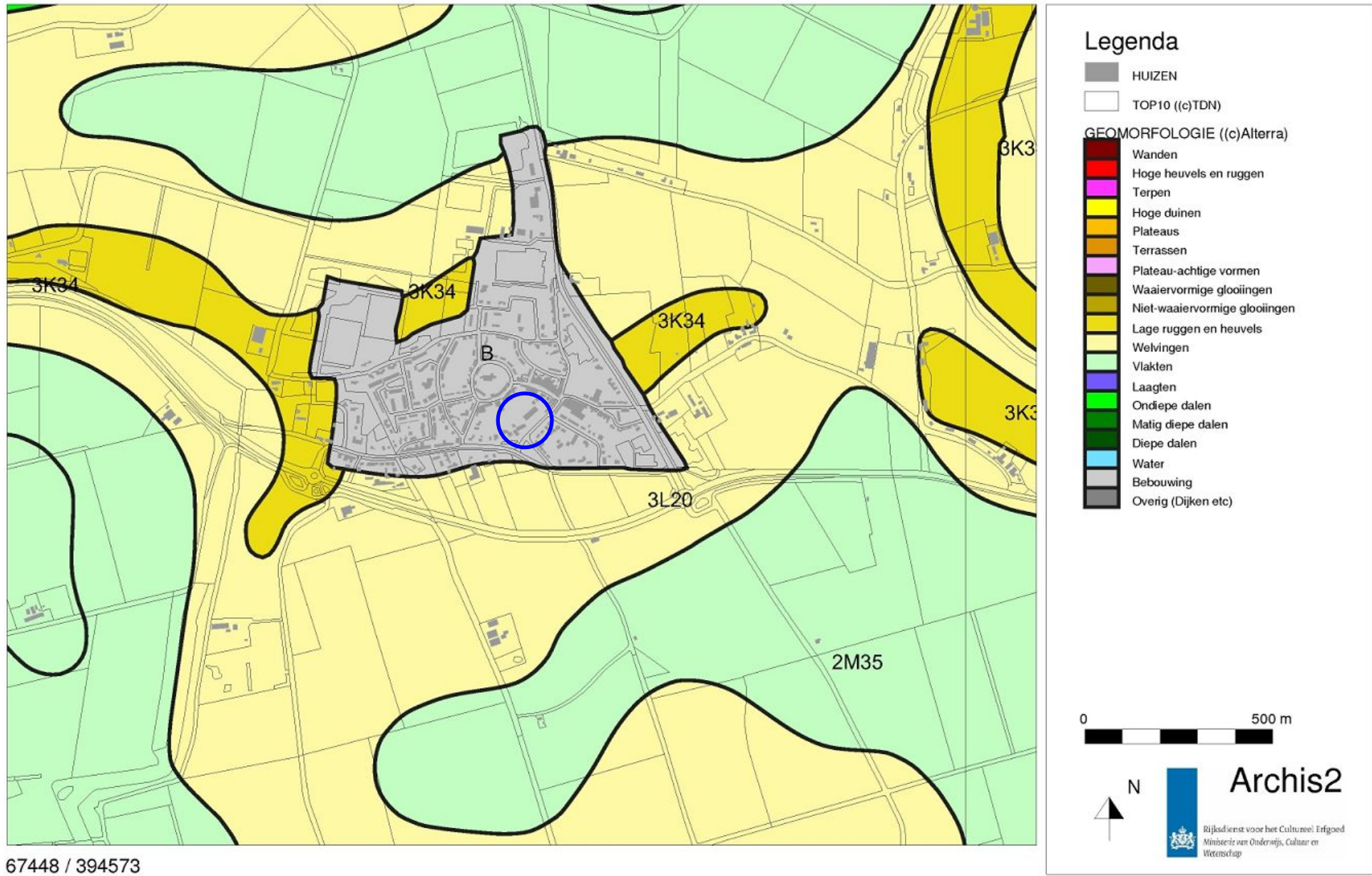
Literatuur

- Aa, A.J. van der, 1839–1851. *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, bijeengebragt door A.J. van der Aa, onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden*. Gorinchem.
- Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland; de hogere niveaus*. Wageningen.
- Barends, S. et al. (red.), 2005. *Het Nederlandse landschap. Een historisch-geografische benadering*. Utrecht.
- Bazen, M., 1987. *Toelichting bij de kaartbladen 48 Oost, Middelburg, en 49 West, Bergen op Zoom*. Wageningen.
- Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). 4e, geheel herziene druk.
- Berendsen, H.J.A., 2005. *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*. Assen.
- Bosch, J.H.A., 2005. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode. Op basis van de Standaard Boor Beschrijvingsmethode, versie 5.2*. Utrecht (TNO-rapport NITG 05-043-A).
- Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.
- Mulder, E.F.J. de, M. C. Geluk, I. L. Ritsema, W. E. Westerhoff & T. E. Wong, 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

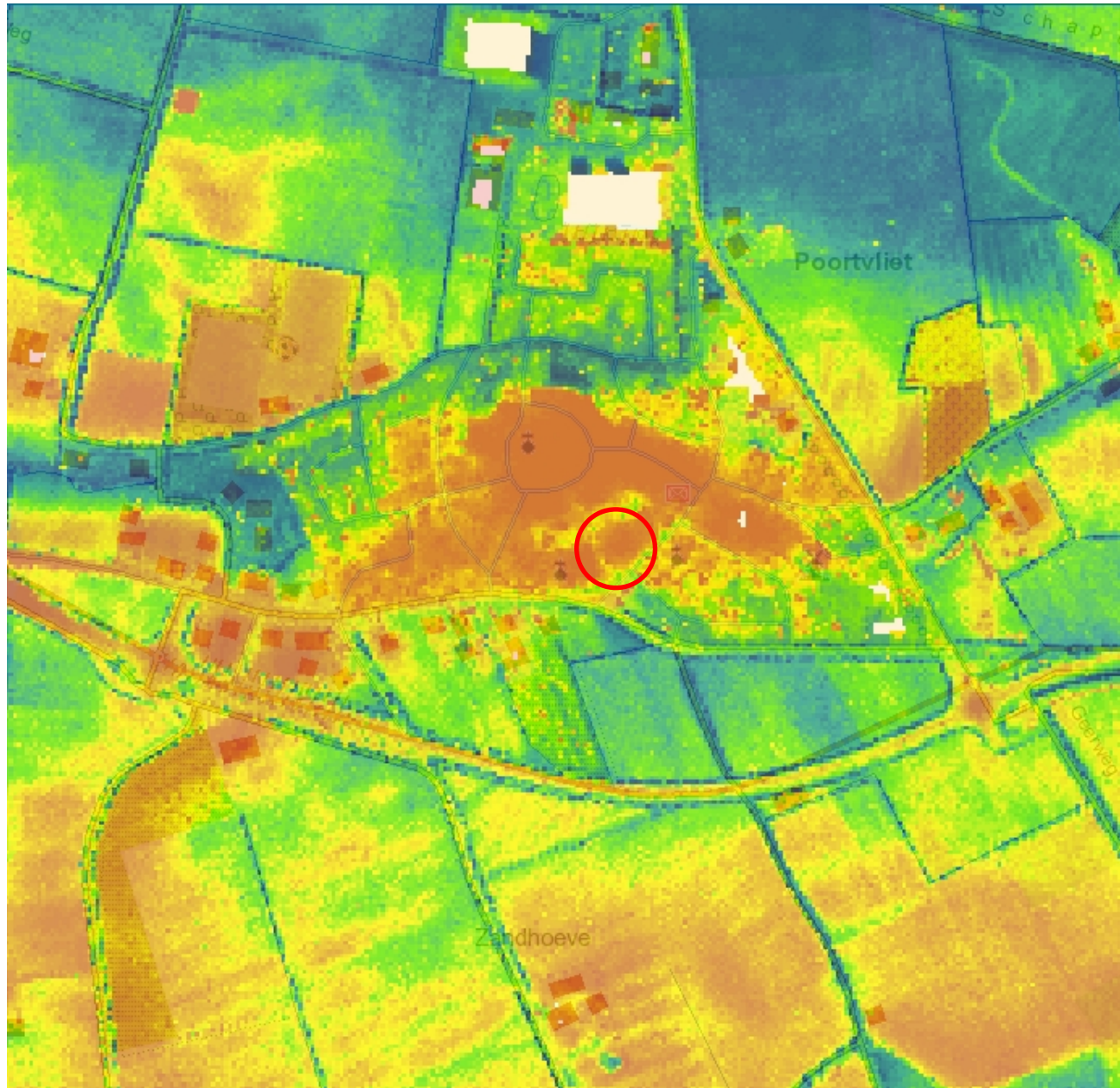

Afbeelding 2. Toekomstige situatie. Bron: Timek Bouwmanagement.

70188 / 396811

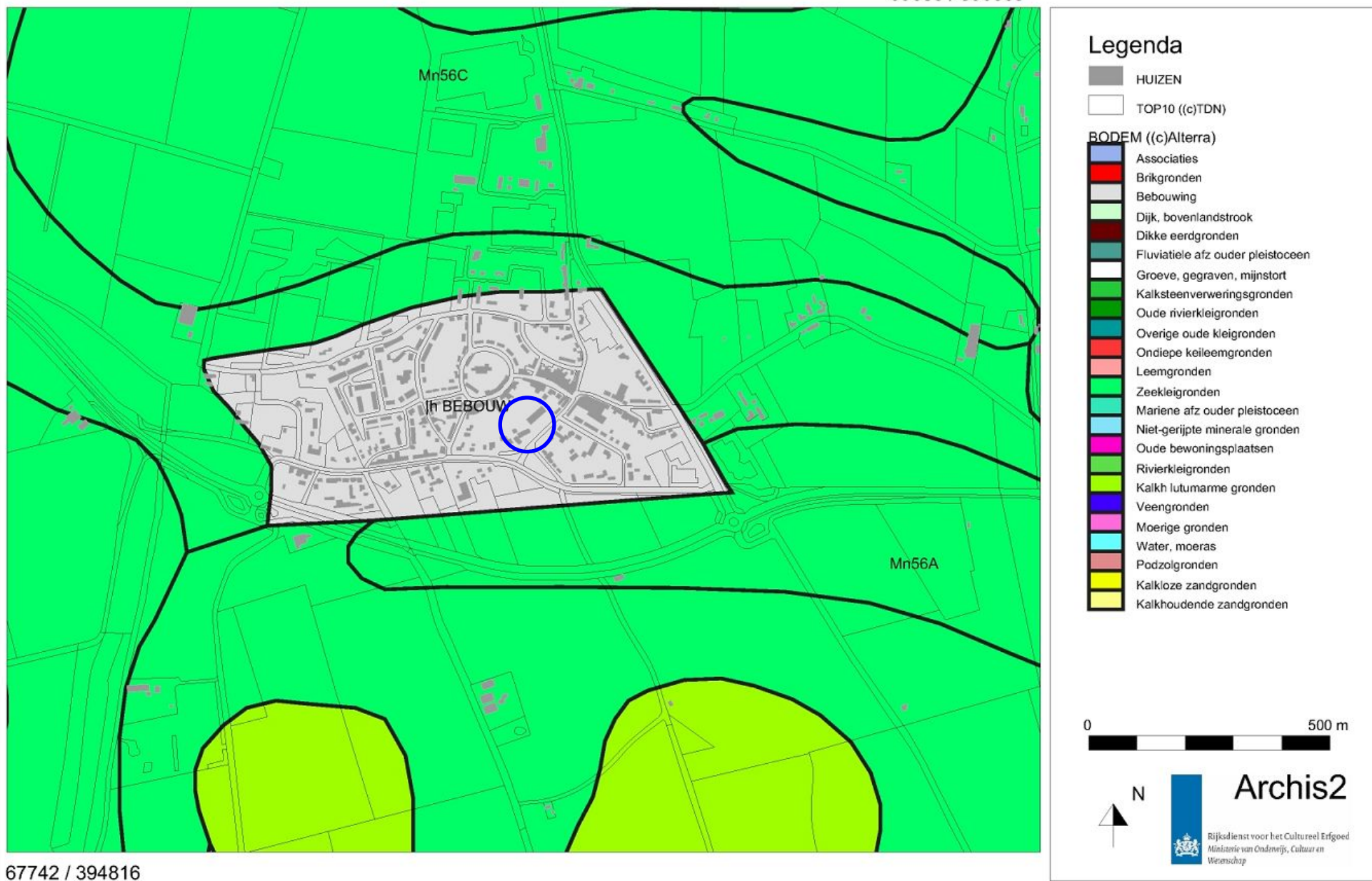

Afbeelding 3. Geomorfologische kaart van de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed/Archis2.

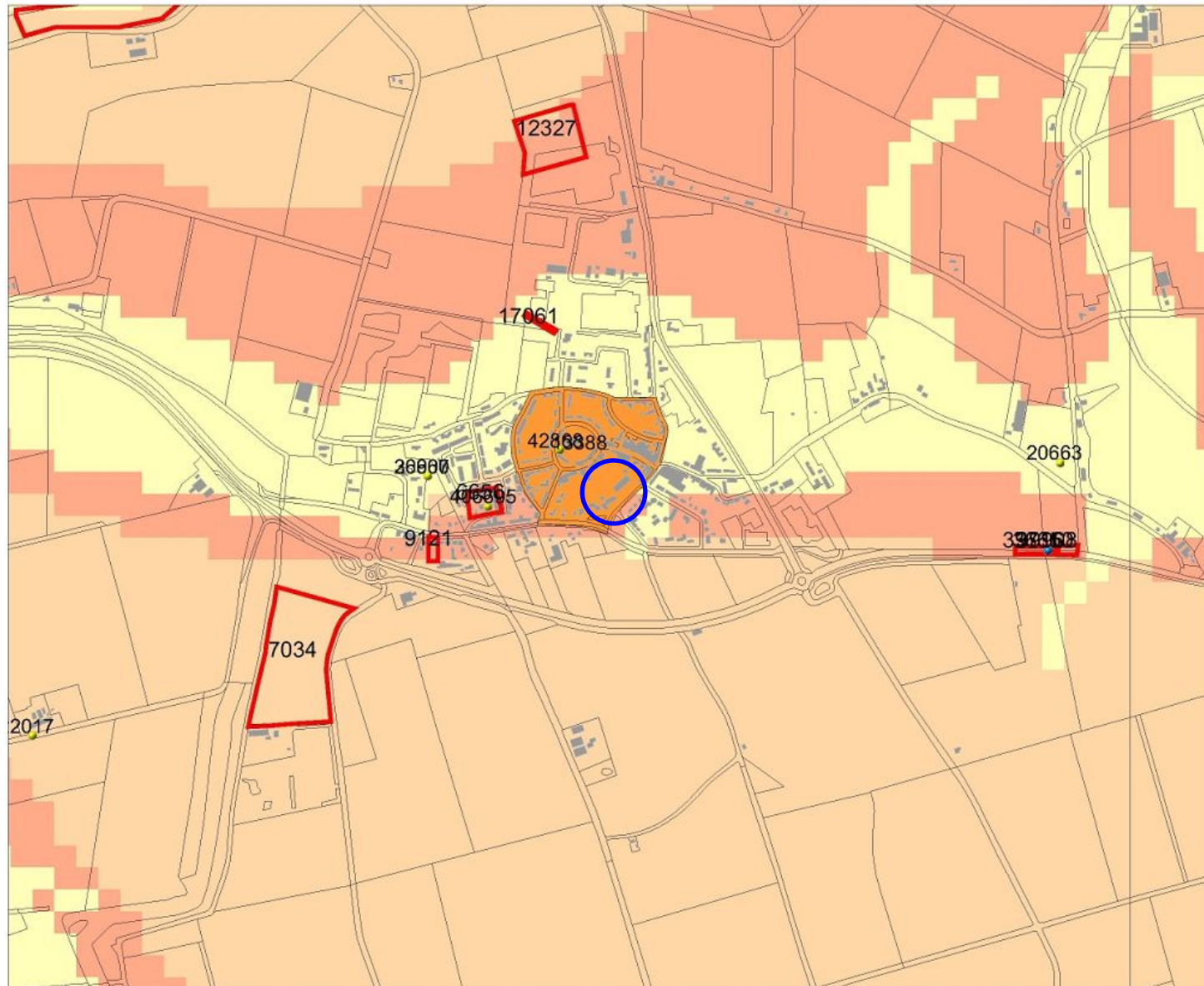
Afbeelding 4. Hoogtekaart van de onderzoekslocatie (rood omcirkeld) en omgeving. Rood is hoog en blauw is laag. Bron: www.ahn.nl.

69888 / 396569

Afbeelding 5. Bodemkaart van de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed/Archis2.

70185 / 396811

Legenda

- VONDSMELDINGEN
  - WAARNEMINGEN
  - ONDERZOEKSMELDINGEN
  - HUIZEN
  - TOP10 ((c)TDN)
- MONUMENTEN**
- archeologische betekenis
  - archeologische waarde
  - hoge archeologische waarde
  - zeer hoge archeologische waarde
  - zeer hoge arch waarde, beschermd
- IKAW**
- zeer lage trefkans
  - lage trefkans
  - middelhoge trefkans
  - hoge trefkans
  - lage trefkans (water)
  - middelhoge trefkans (water)
  - hoge trefkans (water)
  - water
  - niet gekarteerd

0 500 m

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

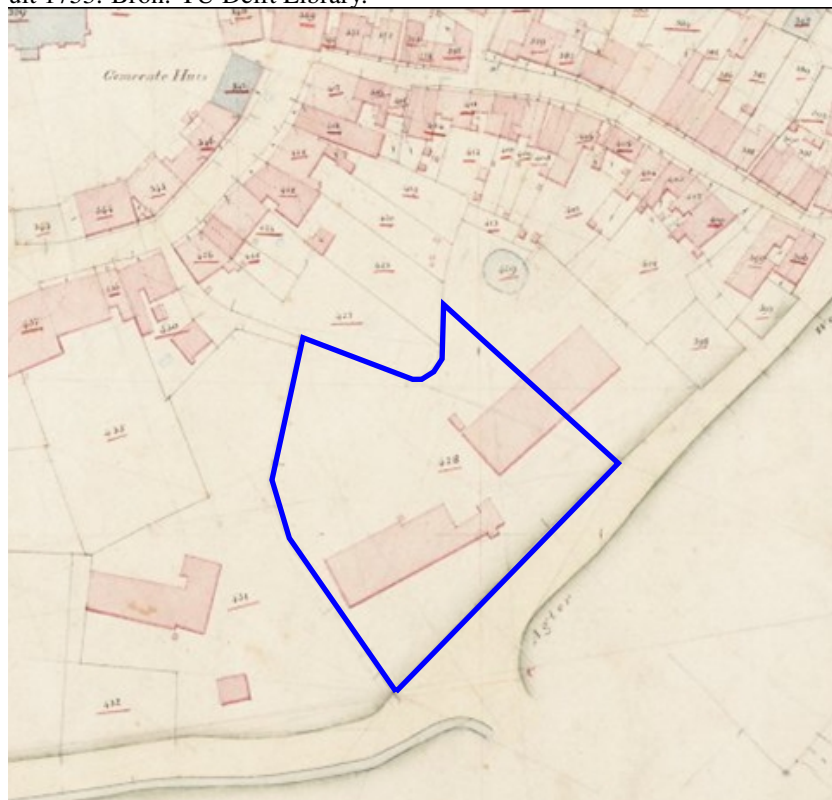
67445 / 394573

Afbeelding 6. Archeologische waarden op de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en in de omgeving. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed/Archis2.

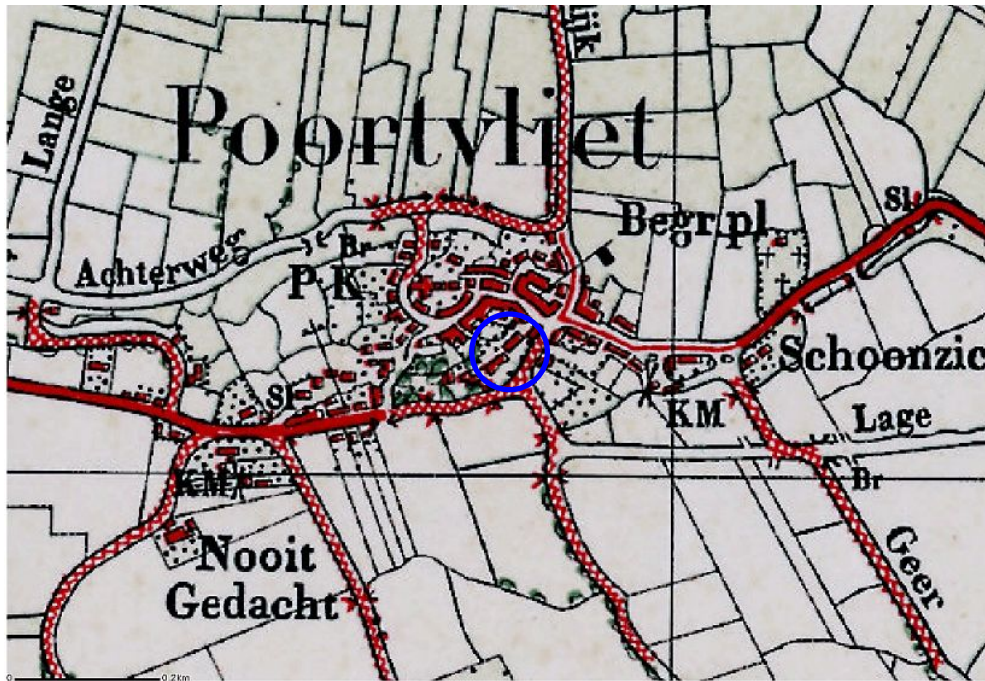

Afbeelding 7. Omgeving van de onderzoekslocatie (omcirkeld) op de kaart van Hattinga uit 1753. Bron: TU Delft Library.

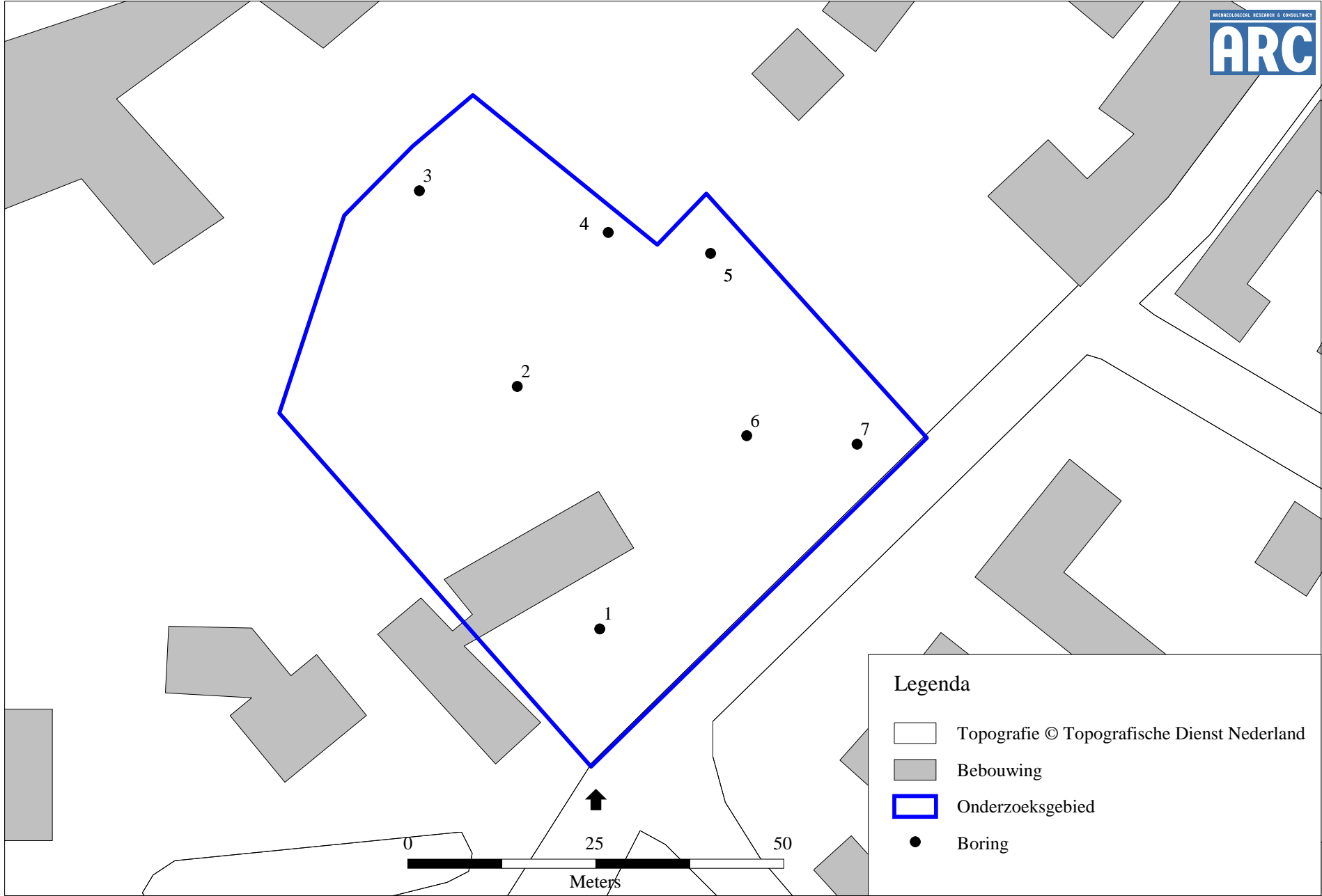
Afbeelding 8. De onderzoekslocatie (omlijnd) op de kadastrale kaart van begin 19e eeuw. Bron: www.watwaswaar.nl

Afbeelding 9. De onderzoekslocatie (omcirkeld) op de historische kaart uit 1900. Bron: www.watwaswaar.nl.

Afbeelding 10. De onderzoekslocatie (omcirkeld) op een topografische kaart uit 1968. Bron: www.watwaswaar.nl.

Afbeelding 11. De onderzoekslocatie en ligging van de boorpunten.

Bijlage 1 Boorstaten

Locatiebepaling	gemeten, GPS
Referentievlak	Normaal Amsterdams Peil
Maaiveldhoogtebepaling	geschat, actueel hoogtebestand
Nauwkeurigheid maaiveldhoogte	10 cm

De volgende afkortingen worden in de boorstaten gebruikt.

grondsoort (onderdeel lithologie)		s4	uiterst siltig
K	klei	z1	zwak zandig
V	veen	z3	sterk zandig
Z	zand		
			humus (onderdeel lithologie)
bijmengsel (onderdeel lithologie)		h1	zwak humeus
k1	zwak kleiig	h2	matig humeus
k3	sterk kleiig	h3	sterk humeus
kx	kleiig (ARC-code)		
s2	matig siltig		
s3	sterk siltig		

---

boring 1 *RD-X: 68.823. RD-Y: 395.677. Maaiveld: 0,24. Boormethode: edelmanboring, guts.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
125 Kz1	donker grijs	scherp	<i>Vlekken: sterk gevlekt, donker bruin. Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: opgebrachte grond.</i>
170 Kz1	donker grijs	scherp	<i>Archeologische indicatoren: baksteen, veel. Bodemkundige interpretaties: vergraven. Opmerkingen: veel puin.</i>
200 Vk3	donker grijsbruin	geleidelijk	<i>Veen amorfiteit: sterk amorf. Schelpmateriaal: weinig. Laagtrends: kleiig aan de top.</i>
245 Vk1	bruin	geleidelijk	<i>Veen amorfiteit: matig amorf.</i>
260 Ks2h2	donker grijs	geleidelijk	<i>Plantenresten: weinig. Opmerkingen: riet.</i>
290 Ks3	grijs	geleidelijk	
500 Zs4	licht grijs	beëindigd	<i>Sublagen: kleilagen.</i>

---

boring 2 *RD-X: 68.812. RD-Y: 395.709. Maaiveld: 0,40. Boormethode: edelmanboring, guts.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
55 Kz1	donker bruingrijs	scherp	<i>Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: vergraven.</i>
100 Ks4	grijs	geleidelijk	<i>Vlekken: matig gevlekt, oranje.</i>
170 Ks4	grijs	scherp	<i>Vlekken: sterk gevlekt, oranje. Geologische interpretaties: erosieve basis.</i>
235 Ks3h3	donker bruingrijs	scherp	<i>Geologische interpretaties: erosieve basis. Opmerkingen: onderin schelpen en verslagen veen.</i>
250 Vk3	grijsbruin	geleidelijk	<i>Veen amorfiteit: sterk amorf.</i>
300 Ks3h2	donker grijs	geleidelijk	<i>Plantenresten: veel. Opmerkingen: hout.</i>
350 Ks4	licht blauwgrijs	geleidelijk	<i>Sublagen: zandlagen. Plantenresten: weinig. Opmerkingen: hout.</i>
400 Ks3	grijs	beëindigd	<i>Sublagen: zandlagen.</i>

---

boring 3 RD-X: 68.799. RD-Y: 395.735. Maaiveld: -0,12. Boormethode: edelmanboring, guts.

diepte lithologie	kleur	grens	
40 Kz3	donker grijs	scherp	Bodemkundige interpretaties: vergraven.
100 Ks4	donker grijs	scherp	Vlekken: sterk gevlekt, bruin. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
150 Kz1h2	zwart	scherp	Bodemkundige interpretaties: vergraven.
180 Ks4	donker grijs	scherp	Vlekken: sterk gevlekt, zwart. Opmerkingen: witbakkend aardewerk op 180.
230 Ks4h3	donker bruin-grijs	geleidelijk	
400 Ks3h3	donker grijsbruin	beëindigd	Opmerkingen: enkele veenlaag.

boring 4 RD-X: 68.822. RD-Y: 395.736. Maaiveld: -0,43. Boormethode: edelmanboring, guts.

diepte lithologie	kleur	grens	
50 Kz1	donker bruin-grijs	scherp	Archeologische indicatoren: baksteen, weinig. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
110 Kz1	donker bruin-grijs	scherp	Vlekken: matig gevlekt, bruin. Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: vergraven. Opmerkingen: veel puin.
170 Ks4	zwart	gestaakt	Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: vergraven. Opmerkingen: gestaakt op puin.

boring 5 RD-X: 68.836. RD-Y: 395.734. Maaiveld: -0,28. Boormethode: edelmanboring, guts.

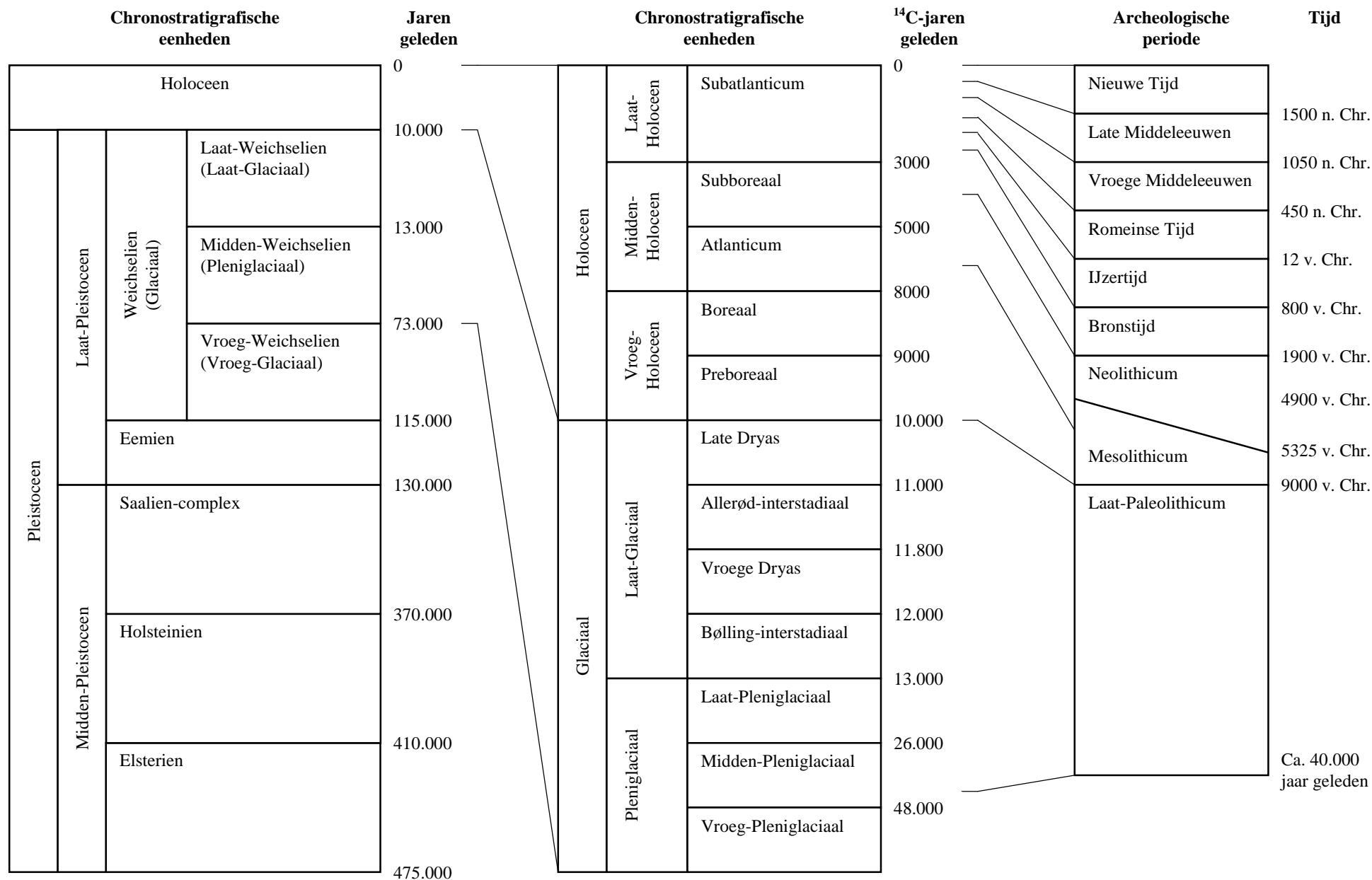
diepte lithologie	kleur	grens	
50 Zkx	bruin-grijs	gestaakt	Archeologische indicatoren: puin. Opmerkingen: tot 3x gestaakt op puin.

boring 6 RD-X: 68.840. RD-Y: 395.708. Maaiveld: 0,26. Boormethode: edelmanboring, guts.

diepte lithologie	kleur	grens	
60 Ks4	donker grijsbruin	geleidelijk	Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
90 Kz1	donker bruin-grijs	scherp	Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
120 Ks4	donker grijs	scherp	Vlekken: sterk gevlekt, oranje. Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
180 Ks4	donker olijfgrijs	scherp	Vlekken: matig gevlekt, donker oranje.
200 Vk3	donker bruin	geleidelijk	Veen amorfiteit: matig amorf. Veen soorten: rietveen.
250 Ks3h2	donker olijfgrijs	geleidelijk	
265 Ks3	bruin-grijs	scherp	Opmerkingen: veenbrokken, hout, schelpen.
280 Ks4h1	bruin-grijs	geleidelijk	
300 Ks4	licht grijs	beëindigd	Sublagen: zandlagen. Laagtrends: naar boven toe fijner.

boring 7 RD-X: 68.856. RD-Y: 395.706. Maaiveld: 0,18. Boormethode: edelmanboring, guts.

diepte lithologie	kleur	grens	
50 Kz1	donker bruin-grijs	scherp	Vlekken: sterk gevlekt, donker geel. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
100 Kz1	donker bruin-grijs	scherp	Vlekken: matig gevlekt, licht bruin. Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
125 Ks3	grijs	scherp	Vlekken: sterk gevlekt, oranje. Archeologische indicatoren: baksteen, veel. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
220 Ks4h2	donker olijfgrijs	scherp	Geologische interpretaties: erosieve basis. Opmerkingen: onderin schelpen.
250 Vk3	bruin	geleidelijk	Veen amorfiteit: sterk amorf. Veen soorten: rietveen.
270 Ks3h2	grijsbruin	geleidelijk	
300 Ks4	licht grijs	beëindigd	

Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.